

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Syntagma Iuris || Vniversi, Atqve Legvm || Pene Omnivm
Gentivm, Et || Rervm Pvblicarvm Præcipvarvm,||**

Grégoire, Pierre

Francofurti ad Mœnum, M.D.XCIX.

VD16 VD16 G 2999

22 de Iudicibus delegatis in genere.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-97739](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-97739)

cognoscere laicos possunt, c. contingit, de arbit. ecclesia, de consuet. d. bene quidam, g. s. dist. ca. cum laicis, de reb. eccles. non alien. Et sicut, quando in Gallia iudices regii cognoscunt de criminibus, & causis quibusdam personarum ecclesiasticarum, id non fit ratione praescriptionis, sed vel ratione privilegii, vel ratione criminu, quae principibus, quibus Deus iussit pacem Respubl. temporalem & armata, castiganda committuntur. Sic & de causa possessionis beneficiorum quae temporis maxime est, & ne ad arma perueniant, ut quae vim arceat, Tribunal regium cognoscit. quod & privilegio Martini Papae, regibus nostris concessum nominatum est, Guido Pap. decis. i.

¶ Consideranturque inibi magis res, quam personae, quemadmodum in criminibus excutiendis coram iudicibus regis, personarum ecclesiasticarum dicitur, si rei delationis armorum, imminuat huiusmodi maiestatis infractionis saluam gardiz, Sed omnia, ad altercationis sigilli regii, forilegii, & aliorum, quae indicat Chaff. ad rub. De iustit. & Droitis d. scelles, in Consuet. Burgund.

¶ Non praescribet etiam iurisdictionem, qui ex sua persona incapax est in aliis quam causis iam explicatis spiritualibus vel temporalibus: veluti priuatus, qui nullam habet iurisdictionem, aduersus habeat non praescribet, quia ex sua persona incapax est, ut notat Lucas de Penna, in le. viros spectabiles, de diuers. offic. lib. 12. C. Et ex tali praescriptione necus publicae disciplinae poterat, ca. peruenit, 10. q. 1. de non admittitur, c. cum inter, de consuet. At qui habet aliquam iurisdictionem seu imperium, poterit a laicis aliam habentem praescribere, arg. ca. cum olim c. audis, c. ad audientiam, de presc. ¶ Cum personis, tu ageas est modus praescribendi, & formula. Nam Petrus Iacobi, in lib. 11. de consuet. in rem actio §. quaelibet quia, de presc. absolute dicit, non posse praescribi iurisdictionis causis, per decem annos: quia dicit iurisdictionem, non habere causam perpetuam, & ideo non videatur praescribi longo tempore, vel longissimi mo. nec alio modo quam visu cuius iacti non esset memoria, exemplo seruitutum discontinuam causam habentium, l. hoc iure, §. de ius aquae, de aqua quous. Et est il. foramen, de seruitut. Et quod dicitur, consuetudine dare iurisdictionem, d. l. de emanc. liber. C. cum similit. contendit intelligendum esse de vetusta consuetudine seu de veritate. Et longum tempus, pro legitimo exponendum per leg. 2. de iur. offi. lib. 12. C. l. testamenta omnia, C. de testam. Sic etiam tenet Paulus Castrensis, in l. imperium nu. 4. de iur. om. iud. ea quae sunt imperii meri non posse praescribi, nisi tempore cuius non extiterint memoria: puta cognitionem causarum criminalium, & non criminalium, si multa eam in silicium deferatur, ut in l. apparet, §. si quis seruitute, de ius. in quo priu. P. in leg. U. in aqua, §. le. diligenter, de aqua disc. lib. 11. C. Nam per hoc tempus possunt non aut praescribi contra principem, ea quae in signum specialis privilegii relicta, cap. super quibusdam, de ver. sig. & contra principem verumque. Si unum pontificem & Principem, centum annorum spatium sufficit, l. si. C. de auct. auctoritates, C. de sacros. eccles. §. quod autem tunc, ut eccles. Rom. 100. an. presc. g. au. in auct. cap. ad audientiam, c. cum nobis, ca. si diligenti, in fine, de presc. cap. nemo, 16. q. 3. exceptis, ut dixi, iuribus superioris domini, & praetatis, c. quae cathedram 93. dist. ca. quia ex sola, c. rogatus, & c. sebisima, 2. q. 1. Probabiliter tamen respondet posse aut P. Iacobi, cum de iurisdictionis acquisitione quaeritur: si homines, vel incolae alicuius ciuitatis, vniuersitatis, vel municipii, vel maior eorum pars, adierint litigandi causa iudicem alicuius Baronis vel Comitis, in territorio iurisdictionem exercentem, non per errorem, sed scientes nullam eam in illos habere iurisdictionem, & ita fecerint per decem annos si ne interruptione, ut consuetudine ea videatur iurisdictione quaesita. Videntur enim ex consensu, scientes prorogasse iurisdictionem, l. 1. §. 2. de iudic. P. leg. si per errorem, de iurisd. om. iudic. P. Contra si qui litigauerint coram alieno iudice, qui non habuerint vniuersitatem: quales sunt pagi, quibus non sunt Decuriones seu Consules. Quia illi non possunt dare iurisdictionem, cum neque statutum possint condere, aut legem non scriptam, P. Iacob. ubi sup. Et Inno. in c. cum accessissent, de consuetudine. Luc. de Pen. in l. viros spectabiles, de diuers. offi. lib. 12. C.

¶ Superioribus adnectenda est consideratio qualitatis iurisdictionis, quatenus limitata est a principe, le. per ratione, l. in agris, de acquir. rer. dom. P. Quantitas inspicienda quoque de qua iudicate permittum est, ut in praesidialium iurisdictione. Et tunc obseruandum etiam, separatim censendas esse actionum formas, ne cumulatione augeatur, vel minuat iurisdictione, l. si idem cum eo, de iurisd. om. iud. habendaque ratio eius quantitatis quae petitur, non eius quae debetur, l. cum quaedam puella, 19. §. si eod.

¶ Subinde, & territorium cuique iudici concessum, spectandum est in aestimanda iurisdictione, l. pupillus, §. territorium, de verb. sig. l. si de iurisd. om. iud. P. qui suum territorium non excedit inter inuitos, d. l. si de iurisd. si de offic. presc. vrb. l. 1. 2. §. 4. de offic. Proc. c. fin. de consuetudine in 6. l. si ubi & apud quem cognos. in in 2. §. 1. §. 1. C. Nec secundum iura ciuilia in alieno territorio sine iudicis proprii consensu, iudex exsequi potest suam sententiam, le. prope-randum, §. fin. autem, de iudic. C. de duo p. v. r. r. i. u. d. Et olim in Gallia eius rei gratia literae seu codicilli a Cancellaria impetrabantur, ut exsequi liceret sententiam in alterius territorio, vocabantur literae parentis: idque donec constitutione regia permilla est iudicibus regis, sine permissione & literis illis, parentis, executio sententiarum. Sunt enim in Gallia omnes regii iudices, omnesque illorum curiae eiusdem domini & regis.

¶ Sunt tamen quaedam iurisdictionis species, quae non tam adherent territorio, quantum personis certis in quas exercent potestatem, le. more, de iurisd. om. iud. cap. cum conuincat, de for. compet. l. fin. C. ubi & apud quem in in 2. v. l. Et. Sicque Episcopus, quamuis non habeat territorium temporale, tamen in sua Diocesi habet iurisdictionem, ca. cum Episcopus, de offi. ordin. in 6. v. l. & Archidiaconus, ca. ad hoc, & ibi Innoc. c. cum nostrum, de offi. archid. Quare & habet Episcopus in personas sibi subditas iurisdictionem etiam extra suam diocesim, clem. vni, de foro compet. Id ipsum dicendum de latrunculatoribus, qui potestatem habent a praepositis Marchalorum, in latrones, & viarum obsides; & alios suae iurisdictionis, quae potius administrationi quam territorio adheret.

¶ Quid autem ego in tam difficili quaestione sentiam, explicari iurisdictionem sicuti seruitutes, cum titulo & bona fide posse praescribi, inter presentes per decem annos: inter absentes, viginti. Et mihi videretur iure Codicis textus expressus, in l. fin. de praescript. long. tempor. lib. 7. C. tit. 33. per quem vniuersae iuris antiqui & PP. controuersiae sopitae videntur. Si sine titulo vero, aut sine eo quod tituli habet vim, quis velit usurpare sibi iurisdictionem, ad immemorabile tempus recurendum est, quod vice tituli est, d. l. hoc iure, §. dicitur aqua, de aqua quous. P. Bona fides est fundamentum omnium praescriptionum, cap. si diligenti, & cap. vigilanti, de praescript. ut non vi, non clam, non precario possideat, l. si quis diuturno, si seru. vind. ita enim possidere, est mala fide possidere, gloss. in l. clam possidere, de acquir. posse. P. gloss. in l. 1. §. plane, de aqua quous. Et aliam, vers. sufficit, in ver. iure. Interpretantur autem maxime bonam fidem requiri Doctores, quando de decenniis vel vicennii praescriptione agitur. Non enim desiderati probationem bonae fidei iurant, Paul. Castr. in l. seruitutes, in 3. de seruit. P. post Cyn. in l. 2. de seruit. C. eo quod presumatur, in praescriptione triginta annorum, ut rescriptum est in dominio soli & rerum corporaliu vsucapiendo, in l. sicut, & leg. omnes, de praescri. 30. vel 40. ann. Qui plura voluerit hac de re expendere, videat Longouallium, in Imperium, de iurisd. om. iudic. in 3. part. Et si discedere velit causam continuam habere contra Petr. Iacob. iurisdictionem, consulat Barto, in l. iusto titulo, §. non mutat, de vsucap. Ioan. Fabrum, ad §. retinendae, de interd. Albericum, in l. foramen, de seruitut. P.

¶ Superioribus adnectenda est consideratio qualitatis iurisdictionis, quatenus limitata est a principe, le. per ratione, l. in agris, de acquir. rer. dom. P. Quantitas inspicienda quoque de qua iudicate permittum est, ut in praesidialium iurisdictione. Et tunc obseruandum etiam, separatim censendas esse actionum formas, ne cumulatione augeatur, vel minuat iurisdictione, l. si idem cum eo, de iurisd. om. iud. habendaque ratio eius quantitatis quae petitur, non eius quae debetur, l. cum quaedam puella, 19. §. si eod.

¶ Subinde, & territorium cuique iudici concessum, spectandum est in aestimanda iurisdictione, l. pupillus, §. territorium, de verb. sig. l. si de iurisd. om. iud. P. qui suum territorium non excedit inter inuitos, d. l. si de iurisd. si de offic. presc. vrb. l. 1. 2. §. 4. de offic. Proc. c. fin. de consuetudine in 6. l. si ubi & apud quem cognos. in in 2. §. 1. §. 1. C. Nec secundum iura ciuilia in alieno territorio sine iudicis proprii consensu, iudex exsequi potest suam sententiam, le. prope-randum, §. fin. autem, de iudic. C. de duo p. v. r. r. i. u. d. Et olim in Gallia eius rei gratia literae seu codicilli a Cancellaria impetrabantur, ut exsequi liceret sententiam in alterius territorio, vocabantur literae parentis: idque donec constitutione regia permilla est iudicibus regis, sine permissione & literis illis, parentis, executio sententiarum. Sunt enim in Gallia omnes regii iudices, omnesque illorum curiae eiusdem domini & regis.

¶ Sunt tamen quaedam iurisdictionis species, quae non tam adherent territorio, quantum personis certis in quas exercent potestatem, le. more, de iurisd. om. iud. cap. cum conuincat, de for. compet. l. fin. C. ubi & apud quem in in 2. v. l. Et. Sicque Episcopus, quamuis non habeat territorium temporale, tamen in sua Diocesi habet iurisdictionem, ca. cum Episcopus, de offi. ordin. in 6. v. l. & Archidiaconus, ca. ad hoc, & ibi Innoc. c. cum nostrum, de offi. archid. Quare & habet Episcopus in personas sibi subditas iurisdictionem etiam extra suam diocesim, clem. vni, de foro compet. Id ipsum dicendum de latrunculatoribus, qui potestatem habent a praepositis Marchalorum, in latrones, & viarum obsides; & alios suae iurisdictionis, quae potius administrationi quam territorio adheret.

De Iudicibus De legatis in genere.

Cap. 22.

Lib. 1. P. tit. 21. Lib. 3. C. tit. 4. Lib. 1. Decret. tit. 29. Lib. 1. Sex. tit. 14. Lib. 1. Clem. tit. 8.

- 1 Iudices ordinarii, & delegati qui.
- 2 Recuperatores iudices qui dicit, & quare.
- 3 De iurisdictione item ad hoc iudices.
- 4 Delegati iudices a quibus dantur.
- 5 Puditicia prostrat: a proximis sanguine iudices constituti.
- 6 Arbitri ex edicto litigantibus dati.
- 7 Senatus iudices dat.
- 8 Delegati qua causa possint.

000

- 9 Delegatio omnium causarum iure potestatis an fiat.
- 10 Delegare quis possit.
- 11 Delegatus quando possit subdelegare.
- 12 Delegandi formula.
- 13 Delegatio cui fieri possit.
- 14 Iudex petitus ab uno ex litigantibus an dari debeat.
- 15 Delegationis finis seruandi, effectus, & potestas.
- 16 Delegatus non exsequitur sententiam manu militari, sed inuocato auxilio ordinarii.
- 17 Commissarii ab usum quis corrigat.
- 18 Delegari potestas unde metienda est, & quibus modis finitur. n. 19. & seq.
- 19 Iurisdictio quando & quomodo prorogari possit a litigantibus.
- 20 Delegationis potestas existit in iure morte delegari vel delegantis, quomodo.
- 21 Delegandi iurisdictio casus, & rationes.
- 22 Conservatores iudices qui dicantur, eorum potestas & qualitates, species conservatorum pro quibus datur potestas a quibus dantur, qui dari possunt, fines, & rationes: quando extinguatur potestas, & n. 24. 25. 26. 27. 28. 29. & 30.

Ratione iurisdictio, rursus iudices dicuntur, vel ordinarii vel delegati. Ordinarii illi dicitur, qui consuetam & assiduam exercent iurisdictioem, ab alio iudice vel magistratu imperio non pendente: qui habent potestatem iudicandi, vel a lege, vel a principe, aut ecclesiastico, ut a summo Pontifice, vel temporali, ut rege vel Imperatore, cap. a iudicibus, 2. q. 6. l. & quia de iurisdictio. omn. iud. suo beneficio, non alieno. l. more, eod. P. l. 1. §. qui mandatum, de offic. eius cui mand. est iurisdictio. P. vel delegatus, qui alterius iudicis vices agit, neque quicquam proprii in iurisdictioe habet, l. 1. §. qui mandatum, eod. Expedit primum delegatos, ut liberius illis obiter explicatis, quae iuris ordinarii sunt persequar.

¶ Delegati dici possunt commissarii & recuperatores, quibus negotium aliquod iurisdictiois vel cognoscendum, vel exsequendum committitur. Principio tamen & proprie recuperatores dicitur, quibus Praetor mandabat cognitionem interditi recuperandae possessionis: a recuperatione facienda vel statuenda, recuperatores dicitur, per quos res recuperaretur. Hinc & iudicium Praetoris recuperatorium apud Ciceronem in frumentaria. *Reman Syracusanus, & te Praetore videlicet equo iure, Apronium delictis tuas ac vitam tuam iudicio recuperatorio persequantur.* Et rursus alibi. *Cic. 2. Rhodiorum, hoc iudicium ad possessionis causam retulit, Non enim, inquit, oportet in recuperatorio iudicio eius maleficiis, de quo inter recuperatores quaritur, fieri praedictum.* Et Plautus in Bacchid. b.

Postquam quidem Praetor recuperatores dedit, Aditus namque Praetor iudicium formulam constituerebat, additis semper dictionibus, *si, ne, ut, ut, ut*, ut cohereret interdictorum, & iudices dabat, quod quia optime explicat Budaeus ad l. imperium, §. iudicandi quoque necessitas, de muneribus & honor. in annotat. posterioribus in P. non prosequor. Meminit de recuperatorio iudicio & Sueton. his verbis, in *Vespasiana c. 3. Inter hac Flauiam Domicillam duxit uxorem, Statili Capella cognitis Romani Sabraicensis ex Africa delegatam olim, latinaeque conditionis, sed mox ingenuam & ciuem Romanam recuperatorio iudicio pronuntiatam patre asserente, &c.* Dabantur isti iudices post questionem propositam praetori, statim & sine delatione, pro possessione controuersa, ut ex verbis Plinii, junior, li. 3. Episto. episto. Maximo suo. Colligitur, dum ait. *Nam ut in recuperatorio iudicio, sic nos in his comitiis quae strepente apprehensit, sinceri iudices sumus.* Successu tamen temporum factum est, ut delegati ab aliis quam a Praetore, & alias ob causas quam pro interditi, recuperatores res dicerentur. Sicut legitur apud Lium, lib. 6. dec. 3. cum esset questio de praemio coronae muralis inter Q. Trebellium centurionem quartae legionis, & Sextum Dignum focium naualem, dictum est, Scipionem dedisse recuperatores, qui cognita causa, testibus auditis iudicarent, vter prior oppidum transcendisset. Recuperatores quoque dicitur, qui de petitionibus cognoscere, quibus quis sibi res postulat, l. b. lipp. Beroald. in Suet. de Domitian. ca. 8. Similes recuperatoribus Aethiis fuerunt, qui *diacti* vocabantur, & qui *αδελφοί*, Buda. in l. munerum, §. iudicandi, de muneribus & honoribus, P.

¶ Dati etiam iudices, delegati interdum dicuntur, in l. placet, 2. de pedan. iudicibus. Iudices ergo delegati, recuperatores, vel dati, vel dantur a principe, vel ab aliis.

¶ Delegatur enim cognitionibus ceteris negotiorum a principe, vel aliarum causarum iudices, qui tamen ex sua iurisdictioe notionem delegati negotii non habent: vel alii qui Magistratum non habent. Sic scribit Iustus Capitolinus, in *M. Cas. M. Caesarem* in Senatus honorificentiam, multis & Praetoribus, & Consularibus, & priuatis decidenda negotia delegasse, quo magis in exercitio iuris eorum cresceret auctoritas. Frequens delegatorum a principe in iure fit mentio, l. fin. vbi & apud quem in meo, resti. agn. C. leg. 2. C. de sportul. tot. sit. de offic. & pot. iud. de lega. ¶ Fuerunt ex edicto Tyberii iudices dati mulierum sanguine proximi, pro pudicitia vindicanda prostrata per matronas, quibus non esset accusator publicus, ut illi de maiorum more eas coereret, Suet. in Tyber. c. 35. Id enim permiserat antea Remulus. Dion. Halic. lib. 2. Quod & Gallis lex olim permittebat. Sic enim scribit Iustus Caes. lib. 6. commentar. *Viri in uxores, sicut in liberos, vix necesse potestatem habent: & cum patris filii, in prior loco matris decessit, eius propinqui conueniunt, & de morte si res in suspicionem veni, de uxoribus in seruilem modum questionem habent: & si compertum est, ignibus atque omnibus tormentis excruciantur inter se sumunt.*

¶ Auctoritate quoque rescripti principis, dantur ab iudicibus iudices contententibus, ab aliis Magistratibus, ad quos rescriptum dirigitur, ut in l. si quis in appellatione, ver. denique, de appella. Ve hodie in Gallia proximis vna litigantibus, & de controuersis negotiatorum ex edicto regio dantur arbitri, qui sanguine proximi sunt, vel alii. Quando autem quis cogatur in arbitros compromittere, tractatum inuenies apud Barr. in 2. questione, questionum per illum disputatarum. Dantur & alii arbitri seu iudices, ex officio Magistratibus, qui & ab illis delegati dicuntur, l. 1. C. de pedan. iudic. b. l. sancimus, in 1. de aduo. diuer. iudicio. l. 1. & 3. §. de iurisdictio. omn. iud. hoc etiam inquit Budaeus, in d. l. munerum, §. iudicando, de muneribus & honor. P. a collegio eorum, qui cancellarius regis inter iudicium sunt constitutiones & principalibus rescriptis fiant, nisi Cancellarius adsit, ad quem tunc summa eorum rerum deferretur cognitio. Vocamus in praxi, *lettres de committimus*. ¶ Apud Athenienses archon, dabat iudices de controuersis, l. l. Pollux lib. 8. in magistratibus Atheniensium. Petebatur & olim apud Romanos a Senatu iudices, maxime ex Domitiani instituto, Suet. Tranquil. in Domi. ca. 8. Vidi ego & saepe in suprema curia Tholosana, litigantes & contententes de suspensis iudicibus ordinariis reuocatum forum extraxerunt, sine praedictio tamen ordinariae iurisdictiois in aliis: committendo extraneo foro eius rei notitiam. Notum est etiam, praedictum consiliarium causas, ex delegatione constitutionis regiae, in proximam praedictum sedem reuocari. Exstat tit. de officio eius cui mand. est iurisdictio. P. ¶ De legato materiam habet idoneam de qua fiat, & ideo requiritur ut causa quae delegatur, sit in iurisdictioe eius qui delegat, aliter nihil agitur, leg. 1. qui pro sua iurisdictioe iudic. dare. poss. lib. 3. C. l. i. 4. Item ut causa sit delegabilis: nam quia adherent magistratui, ut propterea videatur creatus, delegari non possunt per eum quibus habet Magistratum, l. 2. de pedan. iud. C. quia ipse ea per seipsum, veluti quod officii commissi sibi sint gerere debet. Ad minus si media committat, permittente lege, contestationem audire & sententiam ferre debet, auth. ad hoc, de iudic. C. §. illud, ut de se, seu funera eorum non iniuria, &c. in auth. Electa quippe videtur industria & persona, ut non possit alii delegari manus illi concessum, l. inter artifices, de solutio. c. si §. de officio. & po. iud. del. Et proinde, quae dicitur meri aut mixti imperii, delegari non possunt, l. de officio eius cui mand. est iurisdictio. Alex. & Paul. Castr. in l. imperium de iurisdictio. omn. iud. Et in maioribus negotiis, puta in criminalibus, neque testes per delegatum, sed per ipsum iudicem examinari debent iure ciuili: quamuis in ciuilibus, per delegatos examinentur, auth. apud eloquentissimos, C. de fide instrumentum. l. de minore, §. plurimum, de quasi. P. Receptum singulari iure tamen est fauore causae, causas quasdam delegari posse maiores, ut in fauorem pupillorum, & in aliis lege expressis, l. 1. §. si. & l. 2. & le. cognitio in princ. & §. 1. de iurisdictio. omn. iud. P. Et si enim tutoris datus, neque imperii neque iurisdictiois proprie dicitur: attamen non alii competit, quam cui princeps, lex, aut Senatus consultum concessit nominatum, & regulariter mandari non potest, l. muto, §. tutoris datus, de iur. P. Ex causa itaque potest, ut maiores aliae quoque causae, si ex necessitate Magistratum abesse expediat, l. nec mandare, de tutor. & curat. dat. ab his &c. P. vel si alia graui vel maior causa sit impeditus, l. 1. §. huius rei, de officio eius cui mand. est iurisdictio. P. Notant autem interpretes, c. si pro debilitate, de officio. deleg. iure pontificio, causas quae meri imperii dicitur, posse delegari

delegati, quas iure eius licet iudicibus valde occupatis & absentibus necessario, delegare.

- ¶ Et ita iudex quilibet potest etiam in causa capitali eius vnum capitulum, vel totam causam delegare, contra auct. apud eloquentissimum, de fide instrument. C. Et sequimur ius Pontificium, quod omnia delegare permittit, secundum Ioan. Fabrum, in auct. ad hanc, de iudicibus. & Guido Papæ. decif. 624.
- ¶ Delegatio fit ab eo qui potestatem hanc habet, vt a principe & ab aliis idoneis Magistratibus. Qui enim delegare non potest, nihil per delegationem concedit, *gl. in c. quod sedem apostolicam, in verb. committere, Et ibi Pano. de offi. ordi.* iisque debet esse Magistratus, *le. r. Et placet, in 1. de pedan. iudic. C.* nam delegatus a iudice delegare non potest, *leum qui iudicare, 13. de iuris. em. iud.* quod nihil proprium habeat, *si. de off. eius cui mand. est iuris. P. le. i. iudice, de iud. C. l. more maiorum, de iuri. om. iudi. P. c. super que stionem, si vero. de offi. deleg. ¶ Exceptis quibusdam, & primum si delegatus sit ad vniuersitatem causarum, nam is in quibusdam subdelegat, *1. si. fin. Et l. si prator, de iuris. om. iud. P.* quia & Prator omnem iurisdictionem demandat potest, *in ver. ab eo. C. qui Et a quo appell. Et ita quoque iudicibus dandi consequenter licentiam, l. soles, de iuris. om. iudic. 2.* Subdelegat delegatus a Procuratore, *l. 1. Et l. impertum, si. eod. P. Sed & hodie 3.* Senator a Senatu commissarius vel delegatus, subdelegat executionis realis alibi faciendæ causam: dummodo & accedat literæ regis seu cancellarij, quibus subdelegatus princeps auctoritate donatur, *l. legatus, Et l. legati, de off. procon. l. cum prator, de iud. P. 4.* Et delegati a Principe subdelegare possunt, *iuxta le a iudice, in fine, C. de iudi. c. super questionem. Et ex literis, de offi. et por. iud. deleg. c. i. eod. tit. in claus. d. l. a iudic. ¶ Formule delegationis vel commissionis notæ sunt apud pragmaticos ex qualitate mandantium & rerum mandatarum præscriptæ: sicut & apud recuperatores sponso in interdicto: vt vide, vt ait Cicero pro Cæcinnâ. ¶ Cui autem possit delegari, resoluitur iudicem datum vel delegatum, subditum esse de bere iurisdictioni eius qui delegat, *l. om. C. qui pro iuris. iud. dare poss. gl. in c. pastoralis, de offi. ordi. glo. in leum qui iudicare, in verb. magistratum, de iuris. om. iud.* Debet enim is esse, cui imperari possit: & ius dicenti extra territorium impune non paratur, *l. si. de iuris. P.* Si tamen exequendum sit iudicium in aliena iurisdictione, iudices requirunt per literas iuridicum loci, liceat vt in suo territorio exequatur, iuxta l. a Diuo Pio, §. 1. de re iudica. Debet & esse is cui delegatur vel datur, vt iudex alioquin idoneus, *le statum, §. in nullo, de rescrip. Et sic suspensio. Et ideo Callistratus iubet obseruari, ne detur is iudex, quem alter litigantium nominatum dari peti: id enim esse iniqui exempli Adianus rescripsit, nisi hoc a principe respiciente ad verendum petiti iudicis, permitatur, *le obseruandum, 47. de iudic. P.* Multo magis nec dari debet is delegatus vel commissarius, qui procurauit sibi delegationem fieri. Qui se enim ingerit suspectus est, *le vxori, §. 1. ad legem Corn. de falsis, qua omnia, de procur. P. l. si quinquam. C. de epis. Et cler. Potest tamen abeate aduersario iudicem delegatum sibi generaliter petere litigans, sed absens adiangi ei collegam postulare potest, vel datum ex iusta causa recedere, vt alium iudex subfortiatur, *amb. offeratur, de lit. con. C.* Sed & ex pluribus iudicibus oblati, si alterius maxime non interfit, & si suspecti non fiant, sibi vnum vel plures quilibet poterit deligere, *c. iudicos, 39. §. 8.* Commissio tamen citationis faciendæ expeditur ad petitione actoris, & ad requisitionem partis dari debet, vt ait Aretinus in c. 1. de iudice, *f. c. licet, de accusatio. l. ad peremtorium, de iudic. P. l. si sita, §. Iulianus. Et ibi Bart. de damn. inf.* Sunt tamen casus, in quibus etiam citatio valet etiam non petente parte: de quibus vide Chassa. ad §. 6. des iustices, num. 65. in constit. Burg. Adde & legitimitate ætatis, saltem 20. annorum, esse debere qui delegatur: nisi a Principe minor delegetur, iuxta c. cum vigesimam 3. de offic. deleg. Et in somma quæ in persona idonei iudicis requiritur dictum est, in delegato requiruntur fere. Tractat & hæc fule Hostiensis in Sum. ad tit. de offic. delega. §. cui possit delegare: vbi & in reliquis plura de hac materia videto.****
- ¶ Effectus & finis istius delegationis sunt, idem ac iudicis: vt & ordo quoque & reliqua iudicij seruauerit, de quibus in ordine iudiciorum, & possit delegatus condemnare vel exequi eo modo præscripto suæ delegationi & mandato, cuius fines diligenter seruare debet, *l. diligenter, mand. P. §. is qui, eod. tit. apud Iustin. cap. cum dilectis Et ibi in interp. de rescrip. l. ioh. in transactionis placitum de de tran. fact. C.* Ideoque necessarium est, vt mandati habeat literas, sine quibus illi non creditur, *ca. cum in iure peritus, de offic. delega.*

Et ibi gloss. Et interp. Bald. in l. vni. me lic. in omnia ead. causis ter appella. ca. cum a nobis, de testibus. le. 4. §. in auctem, C. de arbit. l. vni. de mand. p. inc. C. Et ideo fides etiam post sententiam delegati debet fieri de commissione seu de delegatione, vel ea debet inferi ante sententiam, vt probet iuxta l. publicati, C. de testam. Potest & delegatus iudex eum tueri in possessione, cui virtute suæ commissionis adiudicauit possessionem, *gl. pen. in c. ex parte, de testib. lecus si commissarius sit simplex, non iudex, Masuer. in praxi. tit. de possess. §. 2. incip. item si commissarius.* Potest & iudex delegatus qui condemnauit soluere, condemnato dilationem solutionis causâ dare etiam post sententiam, *c. quærenti, de offi. deleg.*

¶ In executione rei iudicatæ per delegatum a Principe, si opus sit manu militari, debet executionem suæ sententiæ committere ordinario iudici, quia non potest manu armata eam exsequi, *Felin in cap. de cetero, coll. 3. de re iudic. Chass. ad rub. des iustices Et dicit d' scelles, nu. 70. & ea sola executio fit per ordinarium habentem notionem causarum meri imperij, Ang. in l. qui restitue. re, de rei vind. P.* Potest tamen delegatus a Principe, præcipere & cogere ordinarium iudicem, vt auxilium opemque ferat in executione sententiæ, si egeat: vt notat Bartol. in l. a Diuo Pio in princ. de re iudic. facit c. pastoralis, Et c. significasti, de offic. ordina. l. fin. C. de iudic.

¶ Ceterum si apparitor regius, qui vocatur commissarius, vel alius delegatus a Rege vel a Curia abutantur potestate, vel excedant fines mandati: correctio pertinet ad Regem vel iudicem, ad quem dirigitur causæ cognitio, vel ad curiam delegantem: at si abusus transeat in crimen aut delictum, ordinarius iudex loci possit eos punire, *Masuer. in praxi. tit. de pæn. §. 3. incipit, item si seruus, Cyn. in an. hen. qua in provincia. C. vbi de ori. agrop. facti. l. quod promulgat. de offic. prof. verb. Et ibi Jo. Fab. Iudex nihilominus a summo Pontifice vel a Principe delegatus, maior in re prouincia illis est, quorum causam suscepit terminatum: quod dignitatem gerat Principis. Ideo & Episcopos atque personas contumaces punire potest, temperate tamen & secundum negotij qualitatem, *c. sane, v. c. prater ea, §. c. de causis, 4. Sallus, Et c. si quando, §. de offi. iud. deleg. c. 2. eod. tit. in Sex.**

¶ Officium & potestas in vniuersum delegati, ex clausulis eius mandati colligitur: & si plures delegati sunt, illas clausulas discernendo obseruare debent: an duobus negotiorum committitur simul & simpliciter, vniue sine alio cognoscere aut iudicare possit, *c. causam matrimonij, 16. de off. deleg. l. duo ex tribus, de re iudic. P. l. fin. de adu. sfo. C. l. si fisco, de iure sfo. c. obentibus 63. dist. cum simi. an vero tribus vel pluribus causis committatur, cuius hac clausula, quod si omnes inter esse nequiverint, duo rem in blemimus exequantur. De qua clausula & effectu, vide ca. prudentiam, 21. cum suis §. §. & c. cum causa, 22. c. licet, 30. c. vno. 42. de offic. deleg. Et Hostien. in summa eius tit. §. quod si eius officium, vers. Spectat ergo ad officium, cum sequentibus. Adicitur & interdum clausula, appellatione remota, qua non obstant tamen, ex iusta causa appellatur, *cap. edoceri, de rescrip. cap. ut debitus honor, de appellatio.**

¶ Et sic per appellationem interpositam, delegati potestas quiescit & finem accipit. Vel si sententia executioni demandata non sit, per illam appellationem suspenditur, *c. pastoralis, 28. §. prater ea, de offic. deleg. d. c. ut debitus honor, de appellat. & redit iurisdictioni vel ad delegantem, vel subdelegantem, si is totam causam subdelegauerit: quia a commissario ad committentem fit appellatio, ca. super questionum, 27. §. porro, de offic. deleg. cap. si duo ex tribus, cap. 3. eod. in Sex.* Si subdelegans idoneus fuerit, ad delegantem primum, *cap. si is cui causa, 9. de off. deleg. in Sex.* Quem admodum cum Episcopi delegatus reculatur, coram Episcopo reculationis causa est probanda: quamuis si agatur de aliis a Summo pontifice delegatis: vno vel pluribus reculandis, inspiciendâ sit clausula mandati, iuxta cap. si contra vnum, 4. de offic. deleg. in Sex. Nam & interdum additur, vt omnes, vel duo, vel vnus, cognoscere & exequi mandatum Apostolicum possit, vel aliud quippiam simile, quod sequendum est, *cap. cum pluribus, eod.* Item si mandatum executionem acceperit, finitur potestas, *cap. in l. iuris, eod. apud Gregor. l. iudex postquam, de iudic. P.* non secus quam, quum certum tempus mandato præfixum est causæ decidendæ, eo transacto, nisi præfixus dies de partium voluntate prorogabitur, mandatum expirat, *c. Pastoralis, Et c. de causis, 4. de off. dele. l. diem proferre, de recep. arbit.*

¶ Sic enim receptum est, solemnitates iuris in fauorem litigantium inductas, ab eisdem posse remitti ex consensu, *cap.*

l. cet. de resti. spolia. l. 1. de for. P. ca. iuris. eo. tit. apud Greg. Quare prorogare possunt tempus iurisdictionis, nisi princeps vel qui delegat hoc excipiat. *l. 2. §. sed & si index. de iudic. P.* Regulariter enim delegationes & rescripta, cum sint stricti iuris, non extenduntur, nec a persona ad personam, nec ad alias res quam quæ rescripto continentur. *c. significante. ca. significauit. c. Rodolphus. de rescri. ca. cum olim. §. c. P. & C. de offi. dele. l. de quare. de iudic. P.* Quamquã in ordinaria iurisdictione, plerunque & maxime ex consensu partium, ad ista fiant iurisdictionis prorogationes expresse vel tacite, vt videbis tractatum apud Hostiensem, in summ. titul. de offic. & pot. iudic. deleg. §. quibus modis eius iurisdictione prorogetur.

21 ¶ Et proinde cum delegatio sit stricti iuris, & vix prorogationem personarum admittat, extinguitur morte delegati, *l. inter causas. manda. P. c. vno delegatorum. cui iunge. c. quoniam abbas. de offi. deleg. & delegantis. ca. gratum. eod. re. integra. & lite non cõtellata. non aliter. §. omne. & §. si vero civilium. de litigio. in auct. ca. relatum. 13. de off. deleg. Item si delegatus semela se iurisdictionem abdicauerit, nec ex partium consensu eam resumere poterit. *c. significanti. vbi. 38. eod. minus etiam. si is qui mandauit reuocet mandatum. l. iudicium soluitur. de iudic. P.**

22 ¶ Rationes delegatorum præcipue colligi possunt ex necessitate iudiciorum: vt citius & facilius lites per plures expediantur, impeditis ordinatis, vt diximus, in aliarum causarum expeditione. *l. 1. §. fin. de offic. eius cui mand. c. iuris. d. in P. ca. si pro debilitate. de offic. deleg.* Et a natura causarum quoque fauor celeritatis decisionis apparet, vt cum de possessione controuersia est, sopienda prius per recuperatores: ne ad arma perueniantur. *l. equissimum. de usufruct. P. & sciamus quis partes actoris, quis rei sustinere debeat. §. commodum. de inter. cum simit.*

23 ¶ Ea de causa præter ordinem magistratum, dicuntur delegati, & conservatores appellantur a Summo pontifice delegati, vt a manifestis iniuriis & offensis defendere possint sibi commissos. *ca. 1. de offi. deleg. in Sex.* Quibus & datur iurisdictione ad huc effectum, cum potestate castigationis faciendæ in contumaces, obseruata tamen modestia & temperamento. *ca. 2. eod.*

24 ¶ Istius conservatoris potestas & qualitates, ponuntur in ca. fin. de offic. delegat. in Sex. vbi glossæ notant differentias & conuenientias delegatorum aliorum & conservatorum. Duplices constitui possunt eius species, vna est conservatorum electorum nominatim & personaliter: vt si Petrus Abbas Sancti Victoris, conservator detur pro conservandis priuilegiis Titii, vel pro conservando Titio. Altera species eorum qui electi nomine dignitatis dicuntur: vt cum datus est Abbas S. Saturnini conservator priuilegiarum scholasticorum in Academia Tholosæ a studentium: & Abbates Marsiliaci & Moysiaci, conservatores priuilegiarum scholasticorum studentium in vniuersitate Cadurcensi.

25 ¶ Dantur conservatores diuersorum negotiorum & personarum, & nomen indicat, tantum conservandæ alicuius rei causa datus: vt dicimus defensores locorum & ciuitatum, ferme eadem cum potestate dari a principe. *oro. tit. de defenso. ciuit. in 1. C. tit. 5. c. in auct.* Sunt enim a principe introducti conservatores & defensores singulari iure, vt & iniurias repellant, patetis vicem sibi commissis exhibeant, de descriptionibus non patiantur affligi, officialium insolentiæ & iudicum proccacitati, salua reuerentia pudoris, occurrant. *l. 4. de defensor. ciuita. C. De defensoribus iam tractationem executi sumus, lib. 18. Syntagm. huius, ca. 18. vt opus non sit hic crambem recoquere. De conservatore tantum ago.*

26 ¶ Limitat autem Summus pontifex, vt plerunque per rescriptum, potestatem conservatorum: & generaliter tamen statuit, vt non nisi de manifestis iniuriis & violentiis scienter se intromittant. *cap. 1. §. ca. si. §. ut autem. de offic. deleg. in Sex.* Recipiet tamen super notoria iniuria probationes, si contestatio sit: ne negatione reorum, elidatur eius iurisdictione. *cap. bona. de electio. arg. l. si quis ex aliena. de iudicis. cap. super literis. de rescript.* Quamuis enim manifesta & notoria non indigeant probatione, *ca. ex parte. §. c. cum olim. de verb. sig. c. fin. de cohabit. cler. & mulier. c. manifesta. 2. q. 1.* tamen non omnia omnibus eodem modo manifesta sunt, & ideo egent cognitione. *d. cap. de manifesta. 2. q. 1. §. d. cap. cum olim. potissimum si negetur: quia negatione res videtur fieri dubia. l. 3. quib. ad lib. procl. non licet. C.*

27 ¶ Ab eo autem solo conservator datur, qui potestatem habet iurisdictionem constituendi: idcirco conservator non subdelegat. *ca. si §. vices. de offi. de leg. in 6.* nec alium conservatorem creat, quamquam alius delegatus a principe, subdelegare possit in totum, & pro parte delegatum. *cap. fin. §. cap. p. afforatis. eod. apud*

Grego. Quare & plures interdum dantur conservatores vnius negotii, vel personarum, vt altero deficiente ad alterum veniantur: Citationes nihilominus iure ipso & denuntiationes sententiarum, committere possunt: non alia, nisi ex beneficio literarum mandati liceat. *d. ca. si §. vices quoque.* Forma enim rescripti, vt dixi in delegatis aliis, & in istis est sequenda, quam si excedat, suspensus est ab officio ipso iure. *d. ca. fin. §. ut autem conservatores. eod. nu. 6.* & litigator qui potestatem eum excedere procurauerit, ipso iure excommunicatus est, & tenetur satisfacere expensis aduersario hoc modo perpetuum fatigato. *d. ca. fin. §. pars vero.*

¶ Illi vero idonei dicuntur ad conservatorum munus tantum, qui aliqua dignitate fulgent, vt Episcopi, & superiores, Abbates, quive dignitates aut personatas in cathedralibus vel collegiariis Ecclesiis obtinent. *d. ca. fin. in princ.* quamuis alii delegari possint esse & canonici simplices. *ca. statutum. de rescrip.* Nec potest tamen subditus cuiuscunque sit dignitatis, conservator deputari superioris. *d. ca. fin. vbi excipiuntur reges & regina. per cap. ne aliqui. de priuileg. in Sex: facit ca. accedens. 2. ut lite non cont.* quamuis in aliis causis iudex ei delegatus dari possit. Item nec conservator conservatoris esse potest. *d. ca. fin. de offic. deleg. in Sex.* veluti si datus sit Abbas S. Saturnini conservator Abbatiæ Moysiacensis: Abbas Moysiacensis, non potest dari conservator abbatiæ Sancti Saturnini: etsi in aliis causis delegatis mutuo delegati iudices possint.

¶ Fines & rationes huius conservationis, nihilominus iudicum aliorum delegatorum propemodum generaliter similes sunt, & conservatores eodem ordine, iisdemque administris exsequi sententias possunt, & eadem statuere circa munera, expensas, assessores, notarios, testes. *d. ca. fin. §. officium autem. & c. statutum. de rescrip.* Possuntque in auxilium si egeant aduocare manum armatarum, & brachium seu potestatem iudicis secularis. *ca. 1. §. c. quoniam. de offic. ordina.* Verum illud obseruandum est conservatorum delegationem extingui cum potestate, per obitum concedentis. *d. ca. fin. §. officium. & c. cum plures. & c. si super gratia. de offi. deleg. in Sex.* Quod intelligo, quando personæ certæ & non dignitati conservatoris ius datum est. Nam si priuilegium sit personarum vniuersalium vt scholasticorum, qui quandiu viuierint, & studii scholæ permanent, superesse creduntur. Item si Abbati talis vel talis abbatiæ conferatur munus, hoc munus conservatoris tandiu perpetuum erit, quandiu extrema dignitas & subiectorum existent, cum beneficium principis perpetuum ex concessione conferatur, & perueniret etiam post mortem eius. *ca. 1. 2. 3. 4. 2. q. 2. cap. decet. & cap. priuilegium. de reg. iur. in Sex.* nisi a successore reuocetur, vel alio modo qui habent priuilegium illud amittant. Ita delegatio facta, transit ad successorem in dignitate. *cap. quoniam abbas. 14. de offi. deleg. apud Grego. l. mortuo iudice. de iudic. §. & hoc subuenit. ut null. ind. lic. hab. loc. confer. in auben.*

De Iudicibus qui ex numero Equitum Romæ eligebantur. Cap. 23.

- 1 Iudicum decuria.
- 2 Equites iudices. & eorum decuria. §. nu. 3.
- 4 Album iudicum quid.
- 5 Iudices ex equitibus per vices decuriarum iudicabant.
- 6 Sortitio iudicum, & per quem fiebat: & quomodo. nu. 7.

Ante Augustum erant ¶ decuriæ iudicum, habentes insignia in ferreo anulo, iique non equites sed iudices vocabantur.

¶ Equitum enim nomen subsistebat in turmis publicorum equorum. Postea iudices dicti equites & equites iudicum seminariunt. Equitum non nisi quatuor primum decuriæ fuere, illæque postea distributæ Tribunorum æris, selectorum & iudicum: fuerunt & non genti selectæ ad custodienda comitorum scita in comitiis, vt omnia recenser Plinius, *lib. 33. cap. 2.* Dio Cassius id ipsum propemodum refert, *lib. 43. histor.* additque antea in iure dicendo plebetos quoque affuisse, priusci namque temporibus, ex lege Romuli populus tantum diuisus fuit in Senatores & plebem. *l. plebs. de verbo. sig.* postea vero, diuisi patritii & equites a plebe. *§. plebs scitum. de iure natur.* Deinceps & Iulius Cæsar, iudicia ad duo genera iudicum redegit, equestris ordinis, & Senatorii. Tribunos vero ætarios, quorum erat tertium genus, sustulit. *Suet. in Iulio. c. 41.*

¶ August.